

Calluna

28(4) 2011

Calluna

Utgiven i samarbete mellan
VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING och
BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG
Redaktör: Gunnar Weimarck

ÅRG. 28 2011 NR 4
ISSN 2000-2335

VÄSTERGÖTLANDS BOTANISKA FÖRENING

Plusgiro: 482 38 80-2 **Årsavgift:** 100 kr

Adress: Biologiska museet
4:e Villagatan 6 504 53 Borås

Hemsida: <http://www.vbf-botanik.org>

STYRELSE:

Ordf: Anders Bohlin
Halltorpsgatan 14 461 41 Trollhättan
0520-35040 anders.bohlin@telia.com

V ordf: Gösta Börjeson
Dammgatan 10 566 32 Habo
036-40611 gosta.borjeson@telia.com

Sekr: Karin Kjellberg
Stenum Västtomten 532 94 Skara
0511-61007 kjellberg.karin@telia.com

Kassör: Olof Janson
Kårtorp 1 533 97 Götene
0511-53026, 53016

Övriga: Ulla-Britt Andersson
Tingvallavägen 3 461 32 Trollhättan
0520-10798 0708958625@euromail.se
Anders Bertilsson
Bäcksholm 565 91 Mullsjö
0392-23015 bertilsson.gravsjo@telia.com

Michael Johansson
Bodagatan 27 507 42 Borås
0704-552247 0704552247@bredband.net
Peter Laudon
Ryttaregårdsv. 14 532 73 Varnhem
0511-60586 peterlaudon@telia.com
Erik Ljungstrand
Järkholmsv., pl 614 436 56 Hovås
0708-559628

Enar Sahlin
Box 3 438 05 Hindås
0301-10848 enar.sahlin@swipnet.se

Rapportmottagare: Lennart Sundh

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin

Exkursjonskommitté: Anders Bertilsson
Erik Ljungstrand

Omslaget: Rosenfingersvamp *Clavaria rosea*. Kullstigen,
Askim 2006-08-22. — Foto Gunnar Weimarck.

BOTANISKA FÖRENINGEN I GÖTEBORG

Plusgiro: 52 41 55-9 **Årsavgift:** 100 kr

Adress: c/o Inst. f. botanik o. miljövetenskap
Box 461 405 30 Göteborg

Hemsida:

E-post:

STYRELSE:

Ordf: Gunnar Weimarck
Kullstigen 5 436 40 Askim
031-414655 weimarck@telia.com

V ordf: Aimon Niklasson
Trolltjärn 18 436 40 Askim
031-261378 aimon@bahnhof.se

Sekr: Erik Ljungstrand (se vänsterspalten)

V sekr: Staffan Wall
Gibraltargatan 44 412 58 Göteborg
031-160560 wall@chem.gu.se

Kassör: Sören Svensson
Båtsman Grås g. 11 422 57 Hisings Backa
031-523865 / 0703-222403
soren.svensson@mbox303.tele2.se

Övriga: Kenneth Bergerson
Karduansmakareg. 26 415 07 Göteborg
031-266637

kennethbergerson@gmail.com

Ragnhild Crawford
Önneröd 150 442 72 Kärna
0303-226123

ragnhild.neil.crawford@gmail.com

Claes Gustafsson

Storesandsvägen 7 430 82 Donsö

031-973861 / 0703-210641

claes.gustafsson@dps.gu.se

Mari Källersjö

Carl Skottsbergs Gata 22 413 19 Göteborg

031-741 11 02

mari.kallersjo@vgregion.se

Enar Sahlin (se vänsterspalten)

Floraväktarsamordnare: Enar Sahlin

Exkursjonskommitté: Erik Ljungstrand

Eva Andersson

Kenneth Bergerson

Kristoffer Hahn

Festkommitté: Maj Fagerberg

VBF-ordföranden har ordet

Anders Bohlin

Halltorpsgatan 14, 461 41 Trollhättan, anders.bohlin@telia.com

2011 har varit ett år fyllt av botaniska aktiviteter. Bohuslänningarna har levererat en elegant, ny flora över sitt landskap. 2,7 kg bok med 731 sidor i stort format fyllda av vackra färgbilder och välskrivna text. Vi gratulerar!

Vi har haft en livlig exkursionsverksamhet, såväl i VBF som i BFiG. Bl.a. en långexkursion till den danska ön Mön som rapporteras i detta nummer. I förra numret skrev Kenneth Hansson trevligt om De Vilda Blommornas Dag. Vi ser gärna att det kommer flera små artiklar av den typen och rapporter om iakttagelser av förändringar i floran eller nyfynd av arter i landskapet.

Under 4 år har nu Gunnar Weimarck hjälpt till som redaktör för *Calluna*. Det märks på resultatet att han har tyckt att

det har varit roligt eftersom skriften har blivit så fin. Vi är mycket tacksamma för detta men vi kan inte rida på hans goda vilja att ställa upp med detta hur länge som helst. Gunnar har dessutom flera andra projekt på gång som han vill få tid att genomföra. Förutom att Gunnar gjort ett utmärkt jobb så har *Calluna* dessutom lyfts av att vi fått möjlighet att övergå till färgbilder i tidskriften sedan år 2009. Nu har vi fått en ung, entusiastisk medarbetare som är villig att ta över redaktörskapet från och med 2012. Det är Sanna Fant från Friggeråker som läst ekologi på högskolan i Skövde som tar vid efter Gunnar. Hon har lovat att jobba med redigeringen av *Calluna* i fortsättningen.

Exkursion till Möns klint 20–24 juni 2011

Gösta Börjeson

Dammgatan 10, 566 32 Habo, gosta.borjeson@telia.com

20 juni Sjælland

Morgonen den 20:e juni samlades 22 deltagare på hamnplanen i Helsingborg för att under Erik Ljungstrands ledning botanisera på Sjælland och Mön i Danmark. På färjan över till Helsingör informerade Erik om de förutsättningar som gällde för oss de närmaste dagarna.

I karavan gick våra bilar sedan ner till Köpenhamn, där vi sammanträffade med vår lokale guide Finn Skovgaard vid Utterslev Mose.

Utterslev Mose

Från parkeringen vandrade vi sedan med Finn mot våtmarksområdet. På väg dit studerade vi hängstarr *Carex pendula* vid en liten våtmark. Framme vid sjön visade Finn på ett bestånd med skräpsnyltrot *Orobanche flava* utefter en promenadstig. På väg tillbaka till bilarna tittade vi även på naverlönn *Acer campestre*, armeniskt björnbär *Rubus armeniacus* och hårkörvel *Chaerophyllum temulum*. Därefter förtärde vi den medhavda lunchen vid parkeringen.

Vår guide Finn Skovgaard. — Alla foton i artikeln Gösta Börjeson.

Hedehusene

Sedan gick resan västerut mot Roskilde. I Hedehusene stannade vi vid stationen och gick runt på bangården. I den sandiga miljön trivdes sandlosta *Bromus sterilis* och taklosta *B. tectorum*. Störst intresse tilldrog sig dock spändnörrel *Minuartia hybrida* och styvgröe *Catapodium rigidum*, som Erik förevisade. Vi letade länge

Skråpsnyltrot *Orobanche flava* vid Utterslev.

efter purpurnäva utan att finna någon, men kunde istället glädjas åt stora bestånd av sommarbinka *Erigeron annuus*.

Himmelev

Vi fortsatte in till Roskilde och stannade vid ridskolan i Himmelev. Där vandrade vi norrut till den lilla sjön. I gruset nära stigen visade Finn på ett par nyligen upptäckta exemplar av det lilla biblomstret *Ophrys apifera* som blommade fint. Detta är det andra fyndet i Danmark och för övrigt i hela Norden. I närheten fann deltagarna också både flockarun *Centaureium erythraea* och havtorn *Hippophaë rhamnoides*. Tillbaka vid bilarna tog vi en avkopplande kaffepaus och summerade intrycken.

Allindelille Fredskov

Resan gick nu mot sydväst till Ringsted. I den norra utkanten besökte vi Allinde-

Biblomster *Ophrys apifera* vid Himmelev.

lille Fredskov med en lundartad miljö i skuggig bokskog. Utefter stigen in i skogen märktes myskmadra *Galium odoratum*, stor häxört *Circaea lutetiana* och murgröna *Hedera helix*. Vi stannade och tittade på de många lundgräsen: skogskorn *Hordelymus europaeus*, lundslok *Melica uniflora*, strävlost *Bromus benekenii*, skugglost *B. ramosus*, lundelm *Elymus caninus*, lundäxing *Dactylis glomerata* ssp. *lobata*, långsvingel *Festuca gigantea*, lundskafting *Brachypodium sylvaticum* och hässlebrodd *Milium effusum*. Lite längre in fanns rödsyssla *Cephalanthera rubra* och nästrot *Neottia nidus-avis*. Vid en våtmark längre fram kunde vi sedan se Danmarks enda lokal för flugblomster *Ophrys insectifera*. Här fanns också stor-syssla *Cephalanthera damasonium*, tvåblad *Listera ovata*, skogsskräppa *Rumex sanguineus* och hampflockel *Eupatorium cannabinum*.

Det hade redan blivit kväll då vi nådde Mön och pensionatet i Elmelunde,

där en god middag väntade på oss efter inkvarteringen.

21 juni Möns klint

Jydelejet

Efter en rejäl frukost på pensionatet bar det iväg mot Möns klint. Strax väster om klinten stannade vi vid naturreservatet Jydelejet, som är en vidsträckt kullig hagmark. I den inhägnade delen fann vi ett rikt bestånd med salepsrot *Anacamptis pyramidalis*, som är den enda förekomsten i Danmark. Här fanns också stornycklar *Orchis purpurea* och tvåblad *Listera ovata*. Närmare klinten upptäcktes ormtunga *Ophioglossum vulgatum*, storsyssla *Cephalanthera damasonium*, honungsblomster *Herminium monorchis*, äkta pimpinell *Sanguisorba minor* ssp. *minor* och puktörne *Ononis repens*.

Havrelukke

Vid en rastplats närmare klinten studerade vi växtligheten på ett hygge intill Klinteskoven. På den igenväxande ytan trängdes bl a: skugglosta *Bromus ramosus*, strävlosta *B. benekenii*, skogsstarr *Carex sylvatica*, skogskorn *Hordelymus europaeus*, lundskafting *Brachypodium sylvaticum* och hampflockel *Eupatorium cannabinum*. Mest uppmärksamhet tilldrog sig dock rödsyssla *Cephalanthera rubra* och stenfrö *Lithospermum officinale*. I skogskanten visade Erik hybriden lundviva \times jordviva *Primula elatior* \times *vulgaris*.

Möns klint

Framme vid klinten följde vi en starkt kuperad stig utefter klinten. I närheten av stigen kunde vi se myskmadra *Gali-*

um odoratum, långbladig spåtistel *Carlina vulgaris* ssp. *stricta*, skogssvingel *Festuca altissima*, skogsknipprot *Epipactis helleborine* och rödsyssla *Cephalanthera rubra*. Nära informationscentret fanns i skogsbrynet dansk munkhätta *Arum alpinum* ssp. *danicum*, långstarr *Carex divulsa* ssp. *leersii*, lundviva *Primula elatior*, jordviva *P. vulgaris* och bergjohannesört *Hypericum montanum*. Vi tog de nära 500 trappstegen ner till stranden, där vi åt vår matsäck till vågornas brus. På vägen ner studerade vi jättefräken *Equisetum telmateia* i ravinen intill trapporna.

Ormebanke

En kort biltur söderut tog oss till de sandiga kullarna vid Ormebanke. Där i de branta slänterna kunde Finn visa på sandlusern *Medicago minima*, strimklöver *Trifolium striatum* och vittätel *Aira caryophyllea*.

Busene

Ett litet stycke till i bilarna och vi stannade vid Busene. En bit mot norr fanns i en igenväxande mark vårvial *Lathyrus sphaericus*, som dock var överblommad. I närheten studerades också kaskadgran *Abies procera*, stornycklar *Orchis purpurea*, gulreseda *Reseda lutea*, vittätel *Aira caryophyllea* och strimklöver *Trifolium striatum*.

Høvblege

Sista anhalten för dagen blev de vidsträckta hagarna vid Høvblege, där man har en storslagen utsikt över havet mot söder. Det som först fångade ögat var en myckenhet av esparsett *Onobrychis viciifolia* och klipplin *Linum austriacum*.

Lunchpaus vid Möns klint.

Bland enbuskarna kunde vi också finna gulreseda *Reseda lutea*, luktvicker *Vicia tenuifolia*, tvåblad *Listera ovata* och stornycklar *Orchis purpurea*. En avkopplande kopp kaffe i backarna fick avrunda dagen innan vi började hemfärden mot Elmelunde.

22 juni Ulvshale

Efter frukosten tog vi oss en titt på den närbelägna kyrkan som visade sig innehålla en mängd fina medeltida målningar i valven under taket.

Liselund

Första anhalt för dagen blev slottsparken vid Liselund, där vi började med att gå runt i parken för att se på träden runt

dammen. Störst intresse tilldrog sig ståtliga exemplar av äkta valnöt *Juglans regia*, rött mullbär *Morus rubra* och äkta kastanj *Castanea sativa*. I dammen fanns krusnate *Potamogeton crispus* och i kanten dikesskräppa *Rumex conglomeratus*. I gläntan mot skogen sågs skogsskräppa *Rumex sanguineus*, myskmadra *Galium odoratum* och stor häxört *Circaea lutetiana*. En stig gick ner genom Djävleklöften till stranden i norr och utefter den upptäckte vi jordviva *Primula vulgaris*, röllikekrage *Tanacetum macrophyllum* och lagertibast *Daphne laureola*.

Ulvshale

Resan gick sedan västerut mot Stege och därifrån mot norr till sandstranden vid Ulvshale. Trots att vi inte fick beträ-

da sanddynerna kunde vi se sodaört *Sal-sola kali*, sandtimotej *Phleum arenarium*, sandrör *Ammophila arenaria*, östersjörör *A. arenaria* × *Calamagrostis epigejos*, strandkvickrot *Elytriga juncea* och dess hybrid med vanlig kvickrot *E. juncea* × *repens*. På dynernas krön syntes strandvial *Lathyrus japonicus*, kustruta *Thalictrum minus* ssp. *arenarium*, spjutskråp *Petasites spurius* och sandlök *Allium vineale*.

Ulvshale Skov

Vi fortsatte längre ut på udden och vid Ulvshale gård tog vi vår lunchpaus innan vi påbörjade en lång rundvandring i skogen. Här tittade vi särskilt på tyskoxel *Sorbus torminalis* som bara har tre förekomster i Norden, alla i Danmark. I trädskiktet märktes också avenbok *Carpinus betulus*, naverlön *Acer campestre*, lind *Tilia cordata* och bok *Fagus sylvatica*. I luckor fanns slokörnbräken *Pteridium aquilinum* ssp. *aquilinum*, murgröna *Hedera helix*, buskstjärnblomma *Stellaria holostea* och vildkaprifol *Lonicera periclymenum*.

Nyord Gadekær

Färden gick vidare över bron till den lilla ön Nyord. I byn med samma namn fanns en damm som vi gick runt. Där kunde vi se havssä *Bolboschoenus maritimus*, sydknappsäv *Eleocharis palustris* ssp. *vulgaris*, smalkaveldun *Typha angustifolia* och vattenpilört *Persicaria amphibia*.

Nyord Enge

Vi vände tillbaka en bit till en vidsträckt fuktäng med ett fågeltorn där vi tog en kaffepaus, innan vi gick ut i de blöta markerna nära vägen. Där lyckades vi finna druvmålla *Chenopodium chenopodioides*

och smal käringtand *Lotus tenuis* med fina blommande exemplar.

Stege by

Som avslutning på dagen körde vi tillbaka in i Stege för att proviantera, men Erik tog oss med på en tur i de centrala delarna utefter Møllebrøndstræde, där några sevärda växter studerades utmed husen och i trädgårdarna. Nu kunde artlistan utökas med bl a väggört *Parietaria officinalis*, rävtörel *Euphorbia peplus* och rödmire *Anagallis arvensis*.

23 juni Västra Mön

Fanefjord

Efter frukost bar det av mot sydväst till Fanefjord, där vi stannade vid kyrkan. Innan vi gav oss ut på de vidsträckta strandängarna, tittade vi runt utsidan av kyrkmuren och fann snart strimklöver *Trifolium striatum*, kantig fetknopp *Sedum sexangulare*, vit fetknopp *S. album*, jungfrukam *Aphanes arvensis* och bosyska *Ballota nigra*. På andra sidan vägen gick vi ut på en vid strandäng av varierande fuktighetsgrad. Genast dök agnsäv *Eleocharis uniglumis*, havssäling *Triglochin maritimum*, salttåg *Juncus gerardii* och strandkrypa *Glaux maritima* upp framför oss. Lite längre fram fann vi glesstarr *Carex distans*, rörsvingel *Festuca arundinacea* och smal käringtand *Lotus tenuis*. Längst ut mot vattnet växte engelsk skörbjuggsört *Cochlearia officinalis* ssp. *anglica*. På något torrare åsar fanns trift *Armeria maritima*, puktörne *Ononis repens* och kustvinda *Calystegia sepium* ssp. *roseata*. Vid ett mycket våtare parti syntes rödsäv *Blysmus rufus*, plattsäv *B. compressus*, kärssäling *Triglochin palustre*, saltört *Suaeda maritima*, glasört

Salicornia europaea, spikblad *Hydrocotyle vulgaris* och majnycklar *Dactylorhiza majalis* ssp. *majalis*.

Tillbaka vid kyrkan tog vi en matpaus och besökte sedan den stora kyrkan vars tak- och väggmålningar från medeltiden imponerade.

Damsholte

Färden gick nu tillbaka ett stycke till Damsholte kyrka med sin speciella exteriör. På kyrkogårdsmuren bakom kyrkan studerade vi under luppen sporgömmen på stensöta *Polypodium vulgare* och dess hybrid med dansk stensöta *P. interjectum* × *vulgare*. Bladformen var också något avvikande. Efter en kort rast tog vi sedan avsked av Finn som skulle fira St Hans aften med sin kone i Köpenhamn samma kväll.

Køge

Jag skjutsade honom till en av de norra infarterna, men dessförinnan hann vi med att titta på en fin lokal med englandsnycklar *Dactylorhiza praetermissa* strax söder om Køge, vid Køge bugt. Här växte en variant (*junialis*) med ringformade fläckar på bladen bland det högvuxna strandgräset.

Nu fortsatte vi resan hemåt via Helsingör–Helsingborg. Framåt kvällen nådde vi hemmet i Habo, medan övriga deltagare hade ytterligare en dag med exkursioner på Mön.

Tack till Erik Ljungstrand för noggrann korrekturläsning med värdefulla synpunkter.

Manusstopp för *Calluna* (1) 2012

Manuskript till *Calluna* häfte 1, 2012 skickas till Sanna Fant senast den 6 februari 2012.

Adress: sannafant87@hotmail.com eller Sanna Fant, Friggeråker, Lilla Trampet, 521 94 Falköping.

Ett par roliga svampar i min gräsmatta

Gunnar Weimarck

Kullstigen 5, 436 40 Askim, weimarck@telia.com

För några år sedan, närmare bestämt i september 2006, såg jag något iögonenfallande från sovrumsfönstret i den vanskötta gräsmattan utanför. Små rosa-färgade fingerlika fruktkroppar av en svamp, som jag efter att ha slagit upp Ryman/Holmåsens stora bok *Svampar* fick till rosenfingersvamp *Clavaria rosea*. Bestämningen bekräftades sedan av svampexperten Robert Daun. Han berättade också att det var flera årtionden sedan rosenfingersvampen senast rapporterats från Västkusten. Kanske är det ovanligt att västsvenskar gödslar och klippar sina gräsmattor så sällan som jag?

Nu, hösten 2011, var det dags igen. Den här gången var det små svarta fruktkroppar av en svamp, som jag med hjälp av *Svampar* fick till en grupp av jord-

tungor *Geoglossum*. De kan bara artbestämmas genom mikroskopering av sporererna. Robert Daun, som jag rådfrågade ännu en gång, har kommit till att det rör sig om fjällig jordtunga *Geoglossum fallax*, som inte är särskilt ovanligt (för att vara en jordtunga).

Fruktkroppar av fingersvampar och jordtungor kan se snarlika ut. Båda är ju små smala klubbor, drygt tändsticksstora utan några tydliga kännetecken för det obehäpnade ögat. I själva verket är de mycket avlägset besläktade inom det stora riket svampar. Fingersvampar hör till basidsvamparna, som bildar sina sporer i princip 4 och 4 på små skaft från speciella celler, basidier. Jordtungor hör till sporsäcksvamparna, som bildar sina sporer inuti sporsäckar, i princip 8 i varje.

Fjällig jordtunga *Geoglossum fallax*.
Kullstigen, Askim 2011-11-22. —
Foto Gunnar Weimarck.

Västergötlands Botaniska Förening säljer

Västergötlands Flora, 743 sidor	200:–
Västergötlands Flora, Supplement 1, 53 sidor	20:–
Västergötlands Flora, Supplement 2, 32 sidor	20:–
Västergötlands Flora CD	50:–
Botanisk Västgötalitteratur, 63 sidor	50:–

Ev. portokostnad tillkommer.

Botaniska Föreningen i Göteborg säljer

Göteborgs och Bohus läns fanerogamer och ormbunkar (Fries 1971), 453 sidor	100:–
En frisk och blomstrande perenn (Bernström 1989), 144 sidor	100:–

Medlemmar i BFiG kan köpa böckerna (med medlemsrabatt) för 75:–

Calluna 28(4) 2011

BORÅS

ISSN 2000-2335

Innehåll

- 1 Bohlin, A.: *VBF-otdföranden har ordet*
- 2 Börjeson, G.: *Exkursion till Möns klint 20–24 juni 2011*
- 7 *Manusstopp för Calluna (1) 2012*
- 8 Weimarck, G.: *Ett par roliga svampar i min gräsmatta*